

Fuglene i Danmark

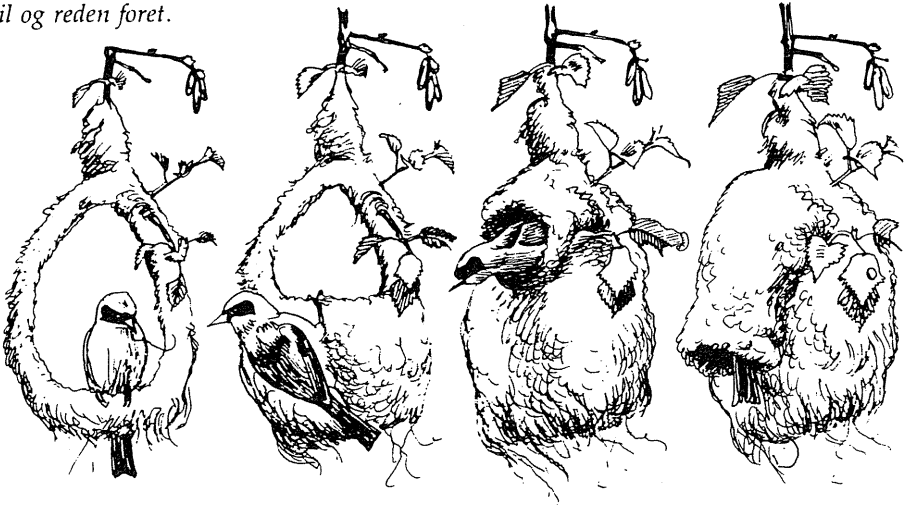
Hans Meltofte & Jon Fjeldså (red.). 2 bind, i alt 677 sider, 479 fotos (heraf ca 1/3 i farve), talrige stregtegninger af Jon Fjeldså, 8 akvareller af Jens Gregersen, samt kort og diagrammer, indb. Gyldendal 1989 (i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening). Pris kr. 650 i DOF-Salg.

Med lange mellemrum – når tidligere værker er forældede p.g.a. den hastigt voksende viden – udkommer der større oversigtsværker om Danmarks fugleliv. Sidst var det *Danmarks Dyreliv* 1970 (3 bind om fugle, 1004 sider) – før dette *Nordens Fugle i Farver* 1958-63 (7 bind, 2297 sider) og *Danmarks Fugle* 1961 (2 bind, 1132 sider) – og før igen værker som Heilmann & Manniches *Danmarks Fugleliv* 1928-30 (3 bind, 911 sider), Helms & Jespersens *Danske Fugle* 1924-52 (4 bind, 472 sider) og Lehn Schiølers ufuldendte kæmpeværk *Danmarks Fugle* 1925-31 (3 bind, 1230 sider).

Næsten 20 år efter det sidste værk har vi så nyeste skud på stammen – skrevet af 19 danske ornitologer, der hver behandler et eller flere områder, de er specialister i. Knap 700 sider må *Fuglene i Danmark* altså "klare sig" med. Når det ikke er blevet til mere med al den nye viden, der er kommet de seneste år, har det vel et klart økonomisk aspekt. Det er dyrt at lave bøger i dag.

Illustration med tekst fra bogen:

I den yderste spids af en nedhængende gren opbygger pungmejsenhannen sin rede efter et ganske bestemt mønster. Redematerialet er frøuld fra pil, dunhammer og tagrør der filtreres sammen med hår og plantefibre. Først når han har lokket en hun til, bliver »tuden« bygget til og redens foret.

Værket indledes med nogle generelle kapitler (25 sider) om fuglene i de danske landskaber, om menneskets påvirkning af naturen, om fuglejagten, om beskyttelse af levestederne og om fugleundersøgelser. Det er ikke megen plads til så omfattende emner, men forfatterne kommer pænt rundt om dem – med størst originalitet i afsnittene om påvirkning af naturen og om jagten. Sidstnævnte forbigår selvfølgelig ikke fortidens mange synder, men afbalancerer fint til nutiden og det naturlige interessefællesskab, der *også* eksisterer jægere og ornitologer imellem.

Resten af de to bind er helliget en gennemgang af 279 arter. Her har redaktørerne valgt at lade de enkelte forfattere indlede med en samlet præsentation af hver gruppe (normalt familie). Det er en original idé. På den måde får man overblik over de enkelte gruppers fællestræk. Disse indledende kapitler er vidt forskellige af længde – fra indholdsrige, levende beskrivelser på mange sider med den nyeste viden (langt de fleste) til nogle ganske få, traditionelle linier. Forskelligheden på dette område afspejler på udmærket måde bogens opbygning. Som det oplyses i forordet, er *Fuglene i Danmark* ikke noget "leksikon". De enkelte forfattere har inden for deres arter relativt frit fået lov til at skrive om det, de har lyst til – det *de* finder væsentligt og interessant – således at resultatet skulle blive "en moderne økologisk naturhistorie om Danmarks fugle". Denne forskellighed er på én gang værkets styrke og dets svaghed.

Selvfølgelig er det en styrke, at en forfatter nogenlunde frit kan boltre sig i et stof, han er dus med. Det er der mange steder kommet nogle vældig fine fugleportrætter ud af – engageret skrevet, rimeligt fyldige og med megen ny viden. Naturligvis; vi er jo sammen med nogle af de bedste folk inden for dansk ornitologi.

Svagheden ligger i det, der mangler. Der skrives ikke

efter en fast disposition. Jeg synes en mere stram redaktion havde været på sin plads – foretaget uden at det gik ud over det spontane og levende – forstået på den måde, at der så i *alle tilfælde* ville være den samme række basale oplysninger at hente ved arter med samme status. Jeg tror, at en køber af et større værk om Danmarks fugleliv forventer at kunne bruge det som håndbog! Det kan *Fuglene i Danmark* for mange arter, men altså ikke for alle.

Opbygningen med de lange indledende afsnit til arterne betyder også, at der i mange tilfælde ikke er nogen let vej til viden om den enkelte art. Slår man op under den ene, får man ofte god besked om mange ting, men i andre tilfælde er det tyndt, hvad man finder her. Så må man om og læse de mange indledende sider om familien for at se, om netop denne forfatter har fundet det søgte emne vigtigt.

Forordet lover, at værket "omhandler alle fugle, der forekommer i vort land". Det modificeres på side 37 til "alle regelmæssigt forekommende... i selvstændige kapitler". Hvad der forstås ved "regelmæssigt" defineres ikke. Konsekvensen i artsudvalget er i enkelte tilfælde lidt vanskelig at se. Hvorfor omtales f.eks. Dværggåsen ikke, når så sjældne fugle som trapper (to sider), sandhøns og flamingoer har fået plads.

Fejl findes i alle stofmættede værker som noget åbenbart uundgåeligt. Normalt spiller de ingen rolle for værkets funktion. Det gør de heller ikke i *Fuglene i Danmark*, men jeg er alligevel lidt skuffet over at kunne finde eksempler på, at netop specialister ikke som noget givet har ført deres viden up-to-date. F.eks. fortælles der på side 197, at verdensbestanden af Havørn er på "små 1500 par". I dag regner man med en samlet bestand i verden på ca 2500 par.

Et moderne værk om fugle håber man at finde overgået illustreret. De forventninger bliver uden forbehold opfyldt i *Fuglene i Danmark*. Her er det ene billede flottere/smukkere/mere imponerende end det andet. Fotos i farve og sort-hvid af en lang, lang række fotografer (96 i alt), smukke akvareller af Jens Gregersen, og levende og illustrative tegninger af Jon Fjeldså. Det er en dejlig oplevelse alene at blade i *Fuglene i Danmark*.

Repromæssigt er der på farvesiden ydet smukt arbejde. Her står stort set alle gengivelser flot og farverigtigt. Men endnu engang kan man undre sig over, hvorfor sort-hvide fotos i dag i alt for mange tilfælde (det er et generelt problem) gengives gråt og kedeligt – med al den teknik, man råder over til at styre processen.

Når en anmelders kritiske blik hviler på et bogværk, kan forbehold og ophævelser give et utilsigtet negativt indtryk. Er det tilfældet, skal det øjeblikkelig dementeres. Når man ser bort fra, at *Fuglene i Danmark* ikke konsekvent kan bruges som håndbog, fremstår den som et flot værk, spækket med spændende oplysninger og smukke illustrationer. På mange måder er det en fin status over vor nuværende viden om fuglelivet i Danmark, skrevet enkelt og let forståeligt. Det fortjener bestemt at blive klemt ind på boghylden mellem tidens mange field-guides.

Dyrenes Danmark

Peder Agger. Om Danmark som levested. 227 sider, 98 figurer og s/h fotos, indb. Gyldendal 1989. Pris kr. 248.

I DOF er der gennem flere år ydet en betydelig naturpolitisk indsats for at bevare og beskytte fuglefaunaen. En indsats, der i høj grad afspejler en forståelse for, at fuglenes livsvilkår er snævert forbundet med naturens tilstand som helhed. Derfor er det i dag ikke spor mærkværdigt at skulle anmelde bøger, der behandler emner indenfor mere generelle biologiske problemstillinger, til en målgruppe, hvis interesse for naturen primært er rettet mod fuglene.

Dyrenes Danmark er en sådan bredt orienterende bog om de vilkår, der idag bydes Danmarks dyreliv efter mange års massiv udnyttelse af landets naturressourcer. Det er et omfattende emne, der kan ansues fra mange synsvinkler. Peder Agger, der er biolog og i dag leder af Skov- & Naturstyrelsens naturovervågningskontor, har naturligt nok valgt at tage udgangspunkt i de forhold, han gennem sit arbejde kommer i berøring med.

Peder Agger har før demonstreret sine evner som formidler af fagbiologisk stof. Og denne bog bliver bestemt ikke ringere af, at teksten stiftes op af en lang række præcise og velanbragte figurer tegnet af Jens Olesen, der bl.a. er kendt fra naturprogrammerne i TV.

Bogen er opdelt i fire hovedafsnit. Det første, *Dyrenes økologi*, behandler en række grundlæggende biologiske forhold som fødekæder, stofkredsløb, evolution, arternes tilpasning, konkurrence og spredning. Afsnittet danner en logisk indgang til bogen, og giver forudsætningerne for den dybere forståelse af de kulturbetingede problemer, der senere tages under behandling.

I bogens andet afsnit, *Arterne og deres levesteder*, fortælles om dyrenes livsbetingelser i de mere eller mindre kulturpåvirkede landskabstyper. Det følgende afsnit, *Truslerne mod dyrelivet*, er bl.a. beretningen om, hvordan den intensiverede landbrugsdrift fuldstændigt har ændret det åbne lands karakter. De resterende læhegn, stendiger, mergelgrave, småmoser m.v. ligger nu som små isolerede øer af natur i de intensivt dyrkede arealer, der ustandseligt udsættes for mekanisk og kemisk påvirkning – et ustabil miljø, hvor man ikke tilsigter mulighed for andre former for liv end høstudbyttet. Her fortælles også om de gifte, næringsstoffer, udsødningsgasser og Storebæltsbroer, vi påvirker os selv og vore omgivelser med. Og om jagten og dens påvirkning af bestandene, herunder ikke mindst om den forstyrrende effekt, jagten har på jagtbare såvel som ikke-jagtbare pattedyr og fugle. Afsnittets eksempler viser, at det ofte er vanskeligt at opnå fuld indsigt i effekten af de faktorer, der påvirker et givet økosystem. Men som Peder Agger påpeger, "noget af det væsentligste er, at vi ved, at det i mange sammenhænge er nødvendigt at handle også længe inden vi har fået den fuldt tilfredsstillende videnskabelige klarlægning af et problem".

Bogens sidste afsnit, *Dyrelivets behov for beskyttelse*, handler om at handle: hvordan får naturen det bedre? Her er det af grundlæggende betydning, at det enkelte men-

neske forstår nødvendigheden af at handle miljøvenligt i det daglige. Men kun de færreste miljøproblemer kan løses af enkeltpersoner eller smågrupper alene, hvorfor samfundet som helhed må træde til. I det offentlige naturforvaltning indgår tre vigtige elementer: naturovervågning, naturfredning og naturpleje. "Overvågning er det alarmsystem, der skal sikre, at man kan gribe ind i tide, hvis naturens tilstand skulle undergå en kritisk forværring". Naturfredning er et middel til via lovgivningen at sikre bevarelsen af sårbare og værdifulde levesteder. Og naturpleje er et redskab, der tages i anvendelse, når der er behov for at foretage justeringer i forhold til en uønsket udvikling i naturen. Naturpleje er et vidtfavnende begreb, der bl.a. omfatter sølvmågebekæmpelse, op-hjælpning og udsætning af truede dyrearter, sikring af halvkulturaræaler ved kreaturgæsning samt genopretning af afvandede søer.

"De problemer, vi ser i dag, er ikke resultat af isolerede "uheld", men udtryk for en næsten systematisk nedbrydning af natur-aspektet i alle landskabstyper og dermed udtryk for en mere grundlæggende krise i samfundets forhold til naturen". Dette citat rummer for mig at se, hvad der er bogens store styrke: påvisningen af den snævre sammenhæng, der består mellem naturens krise og samfundets evne og vilje til at løse problemerne.

Jeg kan på det varmeste anbefale bogen til alle naturinteresserede, som nærer bekymring for den måde, vi har "valgt" at forvalte naturen og dens værdier på.

Christian Ebbe Mortensen

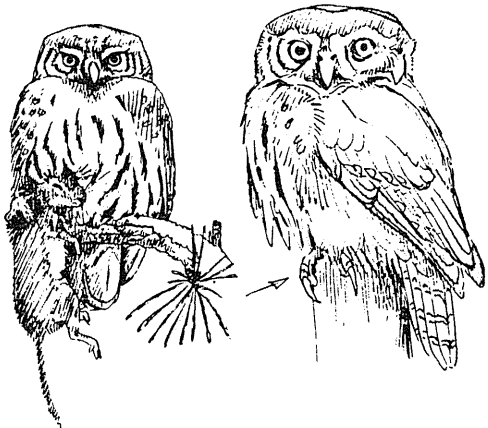
Owls of the northern hemisphere

Karel H. Voous, illustratør Ad Cameron. 320 sider, mange streg- og farvetegninger samt udbredelseskort, indb. Collins, London, 1988. Pris £ 45.

I 1983 udkom bogen om ugleerne i Europa (anmeldt i DOFT 78: 74, 1984). Nærværende bog af en af de førende ugleforskere går et skridt videre ved at beskrive ugleerne på den nordlige halvkugle. Bogen er et pragtværk, og det er forståeligt, at værket af British Birds blev hædret som den bedste engelske fuglebog i 1988.

Der er beskrevet 103 uglearter, hvoraf de 47 får en meget grundig gennemgang. Teksten ledsages af særdeles smukke helsides farveplancher (25 × 33 cm) af hver art, og f.eks. arternes positurer, adfærd og jagtteknik er illustreret ved s/h skitser, som ofte bedre end tekst formidler uglernes særpræg og levevis. Teksten er traditionelt opbygget med artsvis gennemgang af udbredelse, habitat, geografisk variation, fossile fund, sanser, stemmer, økologiske forhold, prædatorer, ynglebiologi, føde og træk samt aktuelle trusler. Bagest gives udbredelseskort, mere end 1200 referencer samt indeks.

Der er ikke så meget nyt at hente om de europæiske uglearter, men det er der til gengæld om nogle andre ret ukendte arter, f.eks. Flammulated Owl, Northern Pygmy Owl, Elf og Barred Owl fra Nordamerika, og Mountain og Collared Scops Owl samt Forest Eagle Owl fra Sydøstasien. Disse og flere andre arter er mig bekendt ikke tidligere behandlet så udførligt som i denne bog.

Det synes næsten umuligt at udvælge og gengive indhold fra den voluminøse bog, der er spækket med viden, men jeg skal give et par eksempler. Høgeuglen giver et godt eksempel på smågnavernes indflydelse på en uglebestand. I nogle år er der kun få hundrede ynglepar i Skandinavien, mod op til ca 10 000 par i gode gnaverår. Noget tilsvarende gælder for Sneuglen: på Banks Island i Canada findes ca 2000 i overspringsår, mens der i lemmingår kan optræde 15 000-20 000. Mange Spurveugler klærer sig gennem vinteren ved at udnytte småfuglene, der flokkes ved foderbrætter. Endeligt skal nævnes et sørgeligt eksempel på forfølgelse: i Canada har pelsjægere nedlagt hundredevis af Laplandsugler, fordi de mistænkes for at forgribe sig på "jægerens" pelsdyr.

Forfatterens grundighed og den systematiske opbygning gør bogen velegnet som opslagsværk, hvilket også må være hensigten med en udgivelse, der er så stor, tung og uhåndterlig. Alt i alt er det en velskrevet bog, som fagligt er i top og samtidig en æstetisk nydelse. Man får meget for pengene, og bogen kan varmt anbefales.

Jørgen Terp Laursen

Lifetime reproduction in birds

Ian Newton (red.). 479 sider, talrige figurer og tabeller, indb. Academic Press Ltd, London, 1989. Pris £ 45.

Fuglenes samlede ungeproduktion gennem hele livsforløbet må undersøges gennem langtidsstudier, der – bortset fra enkelte pionærarbejder – først kom på mode i 1960'erne og 1970'erne. Resultaterne er nu for alvor begyndt at indløbe, og denne bog præsenterer 23 sådanne studier sammen med en fælles indledning og to sammenfattende kapitler.

Analysen gælder variationen snarere end middelværdien. I en stabil population producerer hver ynglefugl i gennemsnit præcis to unger, der overlever længe nok til selv at indgå i ynglefuglenes rækker. Det er en logisk nødvendighed. Det interessante er, hvordan dette gennemsnit opnås, d.v.s. fordelingen af antallet af unger pr ynglefugl. Og, ikke mindst, hvilke faktorer der bestemmer om et individ bidrager til næste generation med mange, få eller slet ingen unger, og i hvilken grad disse faktorer er arvelige eller "tilfældige". Når sådanne data foreligger, er det muligt at diskutere ynglestrategier på et langt mere kvalificeret grundlag end det, der stod til rådighed under en til tider hisdig debat, der udspandt sig for 20 år siden.

De 23 behandlede arter er samlet i 5 grupper efter livs- og ynglestrategi: kortlivede hulrugende (6) hhv. åbenstrugende arter (5), arter der yngler i samarbejdende grupper (4), rovfugle og ugler (4), og langlivede andefugle og havfugle (4). Et af kapitlerne handler om Knopsvanerne i Danmark (Philip J. Bacon & Pelle Andersen-Harild). I så bredt et spektrum er der selvfølgelig betydelige forskelle i omfang og kvalitet af de præsenterede data og i resultaterne, i hvert fald hvad detaljerne angår. Hovedkonklusionerne er på den anden side påfaldende ensartede. Succes i livet (i form af producerede unger) er uddelt i meget ulige mål, typisk med under 25% af ynglefuglene som "leverandører" af over 50% af næste generation. Blandt fugle, der gennemførte mindst ét yngleforsøg, varierede det samlede antal udfløjne unger mellem 0 og 62 hos Blåmejse, og mellem 0 og 37 hos Broget Fluesnapper. Hos arter med små kuld, men lang levetid, var variationen næsten lige så stor, hos f.eks. Fiskeørn 0-29.

Inden for hver art hænger livstidsproduktionen af udfløjne unger nøje sammen med livslængden, men denne sammenhæng er ikke nær så tydelig, når succesen i stedet måles som antal overlevende unger, der rekrutteres til ynglebestanden. Nogen arvelig komponent i livstidsproduktionen er ikke påvist (og er af teoretiske grunde næppe at forvente), men kun få arter er hidtil fulgt over flere generationer.

Der er en kolossal forskel på hvordan data er behandlet i de forskellige kapitler, men fremstillingen er oftest klar og velformuleret. For Broget Fluesnapper er givet tilstrækkeligt med rådata til, at læseren kan korrigere forfatterens regnefejl (og spore den prægtige cirkelslutning, han også præsterer). Hist og her (f.eks. Musvit) inddrages et formidabelt statistisk apparat, som kun er tilgængeligt for en meget snæver kreds, så her bliver man nødt

til at stole på forfatternes konklusioner.

Bogen er spændende, original og inden for sit felt skelsættende. På minussiden kan nævnes de obligate fejlstavede latinske navne og et antal trykfejl, der dog sjældent er meningsforstyrrende. Den alvorligste anke er faktisk prisen. Hvis man kan forlige sig med den – og interesserer sig for kvantitative og evolutionsmæssige aspekter af fuglenes ynglebiologi – må en anskaffelse absolut komme på tale. I fagbiblioteker har bogen en selvfølgelig plads.

Kaj Kampp

Soviet bird songs

Krister Mild. To kassettebånd, mono, 66 siders følgehæfte. Krister Mild bioacustics, Järfälla, 1987. Pris kr. 258 i DOF-Salg.

På baggrund af et besøg til Sovjetisk Centralasien og Sibirien i maj og juni 1987 har Krister Mild udsendt to bånd med fuglestemmer. Det er i alt blevet til 122 arters sang og/eller kald.

I et lille, engelsksproget hæfte, der ledsager båndene, gives en gennemgang af de enkelte arters og racers stemmer, med oplysninger om båndenes indhold (kontakt-kald, alarmkald, sang etc., samt hvilke arter der høres i baggrunden). Samtidig får lytteren nyttige oplysninger om, hvilken biotop de enkelte arter træffes i. På midtersiden i hæftet er der et simplificeret kort over vegetationszonerne i Sovjetunionen.

Båndenes tekniske kvalitet er meget fin. Det anvendte optageudstyr er grundigt beskrevet i ledsagehæftet.

For feinschmeckere i art/race-problematikken er der en del nyt at hente i hæftet, specielt vedrørende Greenish Warbler (Lundsanger) og Two-barred Greenish Warbler (Hvidbrynet Løvsanger) og Hume's Yellow-browed Warbler. Her har Krister Mild prøvet at måle arternes/racernes reaktion på forskellige afspillede stemmer. Han gør selv opmærksom på metodens begrænsninger, men det er alligevel et interessant indlæg i debatten.

Optagelsernes væsentligste mangel er, at der for mange af arterne mangler kald. Det gælder især sangere, jordsangere og værlinger, der som lejlighedsvis gæster i Europa er relevante også for danske "feltbissere". Endvidere mangler optagelser af arter som Mountain Chiffchaff og Grøn Sanger, der begge er karakterfugle i Kaukasus.

Båndene giver den ihærdige danske feltornitolog mulighed for at forberede sig på "invasioner" østfra, både de mere eller mindre regelmæssige efterårsbesøg og de syngende østarter, der i de seneste år bl.a. har optrådt i Sverige (Schwarz' og Hvidbrynet Løvsanger). Og for dem, der vil benytte den nye åbenhed i øst til at besøge Sovjetunionen, er disse bånd et "must", da bogen *A field guide to birds of the USSR* kun i ringe omfang beskriver stemmer.

Stig Jensen

The Macmillan guide to bird identification

A. Harris, L. Tucker & K. Vinicombe. 224 sider, talrige farvetavler, indb. Macmillan, London & Basingstoke, 1989. Pris kr. 220 i DOF-Salg.

Denne bog betegner en nyskabelse indenfor genren: i kort, klar artikelform behandles arter og artsgrupper, der kan forveksles med hinanden. Englænderne har tidligere gjort forsøg i den retning med "Frontiers of bird identification", der var en samling af artikler fra British Birds. Men denne bog fremstår meget mere ensartet, illustrationerne er alle i farver, og man har med held forsøgt at sammenfatte hele den nyere viden om fuglebestemmelser. Den britiske forkærlighed for engelsksproget litteratur er dog fremherskende.

Det er til gengæld den eneste indvendig jeg har mod denne fremragende bog. Formatet (A5) egner sig fortrinligt til brug i felten, og farvetavlerne er virkelig gode. At nogle af dem er lige lovligt kraftige i farverne er til at leve med. De er udarbejdet af to unge engelske kunstnere: den alt for tidligt afdøde Laurel Tucker og Alan Harris, der begge har "gået i Jonsson-skolen" uden at miste deres særpræg. Keith Vinicombe har i samarbejde med British Birds' feltbestemmelsespanel stået for teksten, og den kombination borger for kvalitet.

Teksten er meget klart og pædagogisk bygget op. En kort præsentation af arternes optræden i England efterfølges af detaljerede, men alligevel let forståelige afsnit om størrelse, form og dragt karakterer, og vigtige oplysninger om forvekslingsmuligheder. Her kan man læse om både almindelige arter og sjældnere ting som Ringnæbbet Måge og Citronvipstjert. Et specielt godt – og længe savnet – afsnit omhandler *Aythya*-ænderne og deres hybrider. Under en i øvrigt fin omtale af rovfuglene må en alvorlig fejl dog påpeges: hvad der angiveligt viser undervingen på en ung Vandrefalk er faktisk en Jagt-falk! Men det allermeste er aldeles fremragende.

Der er altså nok at gå i krig med, og bogen bør bruges flittigt af alle, der fra blot at kende arterne også ønsker at kunne køns- og aldersbestemme dem. Hvor ville det være gavnligt med en lignende udgivelse på dansk!

Klaus Malling Olsen

The birds of China

Rudolphe Meyer de Schauensee. 602 sider, 38 farveplancher, 39 s/h illustrationer, hft. Oxford University Press 1989. Pris £ 19,50.

Bogen er et genoptryk af den indbundne førstudgave fra 1984 (ikke anmeldt i DOFT), og desværre har udgiveren undladt at revidere tekst og plancher. Man må fortsat gribe denne eneste potentielt brugbare bog om Kinas fugle med ærgrelse. En langt nyttigere bog behøvede ikke at overstige 200 sider i et væsentligt mindre format.

Det skal indrømmes, at denne bog blev til inden døren til "Riget i Midten" efter trekvart århundredes omvæltninger blev åbnet på klem i starten af firserne (de måske bedste naturområder i landet er fortsat lukkede for udlændinge). Hverken forfatteren eller andre udenlandske

fuglefolk havde haft mulighed for at tage moderne metoder i brug under arbejdet med Kinas fugle, og ornitologien i landet er stadig mindst et halvt århundrede efter vor egen. I forordet kalder forfatteren da også sit værk et "beskrivende katalog", og understreger, at det ikke er nogen felthåndbog. Og sandt nok, for pengene får man en bog, som kun med yderste besvær kan bruges i felten. Illustrationerne er behæftet med unøjagtigheder og direkte fejl, og udvalget af arter er uheldigt. Forgæves leder man efter plancher af endemiske og næsten-endemiske arter, mens vidt udbredte arter, som findes langt bedre afbildet andre steder, er taget med.

Bogens tekst er uinspireret og uoplysende; dog er bogens indledning et lyspunkt: tyve sider med en grundig, saglig og velskrevet redegørelse for Kinas geografi og ornitologiske historie – afsnittet er et helt eventyr.

The birds of China kan således kun med forbehold anbefales til den, der har besluttet sig til at tage til Kina. Man kan ikke klare sig uden supplerende litteratur lige meget hvilket niveau af fugleinteresse, man befinder sig på.

Jesper Hornskov

Resident forest birds in Thailand: Their status and conservation

Philip D. Round. 232 sider, 54 tabeller, figurer, s/h fotos og kort, hft. ICBP Monograph No. 2, Cambridge, 1988. Pris £ 8 hos Oriental Bird Club, c/o The Lodge, Sandy, Beds, SG19 2DL, U.K.

Philip Round ved præcis hvad han vil med sin bog: han vil redde Thailands skove og dermed skovenes mangfoldige fugleliv, inden motorsavene og bulldozerne får færdiggjort deres destruktive arbejde. Af 595 arter af skovfugle i Thailand er de 106 truede, først og fremmest fordi deres levesteder ødelægges.

Bogen rummer bl.a. en oversigt over samtlige skovfugle i Thailand, med udbredelse, trusler og status, samt en mere uddybende gennemgang af de 106 truede arter. Dette er i sig selv interessant læsning, men bogens store styrke er dens meget fine gennemgang af de skovområder, der har eller kunne tænkes at have betydning som fristed for fugle. Gennemgangen får især stor værdi, fordi forfatteren har lagt et stort stykke arbejde i at udpege de områder, der bør beskyttes, samt de områder, som lider under et akut behov for ornitologiske undersøgelser. Det er her, bogen direkte henvender sig til den engagerede fuglekigger med Thailand i rejseplanerne. Med bogen i hånden kan der hurtigt udvælges en række spændende skove, som er dårligt eller måske slet ikke undersøgte. Ethvert besøg i et sådant område kan være til uvurderlig hjælp for Philip Round og hans kolleger i Thailand, der gør et kæmpearbejde for landets (endnu) rige natur.

Denne bog er så vigtig og indeholder samtidig så mange spændende oplysninger, at alle med interesse for det herlige rejseland Thailand og dets mange fugle bør have den stående – og tage den med sig til Thailand.

Anders Priemé

A bird atlas of Kenya

Adrian Lewis & Derek Pomeroy. 620 sider, 18 s/h fotos, 871 atlaskort og 9 kort med økologiske parametre. Balkema, Rotterdam, 1989. Pris £ 35,50.

Med dette værk bliver Kenya det femte afrikanske land, der får et fugle-atlas. Oplysningerne er indsamlet i perioden 1970-1984, af omkring 200 fastboende ornitologer. Landet er opdelt i et ret groft net af i alt 228 kvadrater på $1/2 \times 1/2$ grad, eller ca 55×55 km, d.v.s. ca 121 gange størrelsen af de danske atlasfelter. Både ynglende og ikke ynglende arter er medtaget, og der er skelnet mellem registreringer henholdsvis før og efter 1970.

I et indledende afsnit gennemgås landets topografi, nedbørsmængder og habitattyper, ligesom der gives en generel beskrivelse af fuglearternes udbredelse i forhold til disse økologiske parametre. Kort over de naturgivne forhold er gengivet på et løst, transparent ark, der kan lægges over udbredelseskortene, så der nemt kan sammenlignes med arternes udbredelse.

Hovedparten af bogen er helliget en artsgennemgang, hvor udbredelseskort med tre signaturer viser arternes forekomst, ganske som det kendes fra andre atlasprojekter. Endvidere er der med to forskellige signaturtyper angivet hvorvidt arten er registreret i felterne før eller efter 1970, så i hvert fald de mere markante ændringer i arternes geografiske udbredelse kan aflæses. Teksten i artsgennemgangen er kort, og ofte med yderligere henvisning til artens udbredelse i forhold til de naturgivne forhold.

Værket er en milepæl i den ornitologiske udforskning af Kenya, men som forfatterne selv siger i forordet er det kun en start – der er stadig meget at opdage. Trods at Kenya er et af de bedst undersøgte afrikanske lande, er der stadig meget dårligt udforskede egne. Men atlasbogens grovkornede billede af fuglenes fordeling er et glimrende udgangspunkt for det fortsatte arbejde med Kenyas fugleliv og økologi. Og ikke mindst en god vejledning for turister, der planlægger ture til landet.

Kim Diget Christensen

South American Birds – a photographic aid to identification

John S. Dunning. 351 sider, 1400 farvefotos, ca 2700 udbredelseskort, hft. Harwood Books, Pennsylvania, 1989. Pris \$ 35.

Dunnings hæderkronede håndbog *South American Land Birds* fra 1982 er blevet gennemrevideret, og fremtræder nu som en ny bog. Til forskel fra forgængeren bringer den nye et kort, men godt introduktionskapitel om identifikation af Sydamerikas fugle, og arterne er nu samlet familievis. Som noget nyt er alle de vandfugle, der er tilknyttet ferskvandsområderne i Sydamerika, medtaget.

Over 2700 arter er beskrevet med en ultrakort tekst (kortere end i den gamle bog!) på typisk mellem 15 og 40 ord pr art. Bogens hovedindhold er ca 1400 små farvefotos af næsten lige så mange arter. Den meget korte

tekst og anvendelsen af fotos gør, at bogen ikke altid fungerer lige godt i en feltbestemmelsessituation. Billederne er gennemgående af god kvalitet, men fotos er svære at bestemme efter end tegninger; alt for ofte skjuler billederne lige netop det karakteristiske træk, man så i felten. Desuden mangler flere racer selv af de meget variable arter. Ud fra Dunning vil det f.eks. være svært at bestemme en Tourmalin Sunangel (en kolibri-art) i Sydecuador/Peru, hvor den har glinsende orange strube, idet fotografiet viser en nordligere race, der har violet strube. I den korte tekst nævnes dette forhold ikke med et ord. Det er derfor trist, at man i den nye udgave har udeladt den nyttige oversigt over, hvor de forskellige arter er fotograferet.

For samtlige arter er habitatet og højdeudbredelsen angivet v.h.a. en bogstavkode og de temmelig pålidelige udbredelseskort, som R. S. Ridgely har ansvar for. Disse oplysninger supplerer teksten og billederne på en måde, så bogen trods de nævnte svagheder bliver en anvendelig felthåndbog over Sydamerikas 2700 landfuglearter. Med kun 350 sider er det immervæk imponerende.

South American Birds er en yderst brugbar bog for alle, der rejser til Sydamerika. For mange områder vil den stadigvæk være den eneste dækkende feltbog, selv om flere mere detaljerede håndbøger er på trapperne. Indtil videre gør den nye "Dunning" god fyldest.

Carsten Rahbek

Weissstorchzug

Holger Schulz. Ökologie, Gefährdung und Schutz des Weissstorchs in Africa und Nahost. 460 sider, 51 s/h fotos, talrige kort, figurer og tabeller, hft. WWF-Umweltforschung 3, Verlag Josef Margraf, BRD, 1988. Pris DM 39.

WWF/ICBP gennemførte i 1986 og 1987 en undersøgelse, der skulle klarlægge de farer, den Hvide Stork er udsat for på trækket og i vinterkvartererne i Nærorienten og Afrika. Undersøgelsens primære mål har været at klarlægge præcis hvor og af hvad storkene dør, samt at lokalisere de områder, der er vigtige som rasteplasser og overvintringssteder. Sigtet er at iværksætte effektive beskyttelsesforanstaltninger.

Bogen er inddelt i to hovedafsnit. Første del omhandler metode, trækruter og overvintringsområder, habitatvalg og farer. Det fremgår, at den Hvide Stork overvintrer i to adskilte områder: Sahelbæltet i Vestafrika og det østlige Afrika fra Sudan til Sydafrika. I det vestlige område overvintrer knap 100.000 individer, mens ca 450.000 storker overvintrer i det østlige område. Vigtigste fourageringsområder er kortgræssavanner, men også menneskeskabte kulturlandskaber som luzernemarker har stor betydning.

Dødsårsagen for 650 ringmærkede storker var følgende: jagt 74%, "eldøden" og forgiftning (forunderligt nok slået sammen til en gruppe) 14%, naturlige fjender 5%,

tørke 4% og sygdom 3%. Der er dog betydelige regionale forskelle. Jagt ser umiddelbart ud til at være en alvorlig trussel mod den Hvide Stork, men i en sådan undersøgelse overrepræsenteres jagtens ofre, fordi den ringmærkede stork havner i menneskehænder, mens ringmærkede storke, der dør af tørke, sult eller sygdom, sjældent findes. Sammenfattende har jagt kun regionalt den store betydning, mens reduceret fødegrundlag p.g.a. tørke, ørkenspredning og bekæmpelse af græshoppeplager udgør en langt større trussel. Oplysningskampagner mod storkejagt og bedre håndhævelse af lovene (storke er fredet i de fleste lande) samt oprettelse af reservater på vigtige rasteplasser og vinterkvarterer er nogle af midlerne til en bedre beskyttelse af storke.

Bogens anden og længste del udgør et katalog, der på baggrund af genmeldte ringmærkede storke opridser forekomsten af Hvid Stork i de enkelte lande. På kort over hvert land er genmeldingerne plottet ind i 1°-kvadrater. Kataloget er kildematerialet til konklusionerne i bogens første del.

Bogen er det første forsøg på en samlet bearbejdning af samtlige tilgængelige genmeldinger af og øvrige data om Hvid Stork på trækket og i vinterkvartererne. På trods af visse kapitlers lidt tynde argumentation kan bogen som helhed anbefales som et vigtigt værk til forståelsen af den Hvide Storks problemer som langdistance-trækfugl.

Hans Skov

Biographies for birdwatchers

Barbara & Richard Mearns. The lives of those commemorated in Western Palearctic bird names. 512 sider, 78 stregtegninger af Darren Rees, samt talrige andre s/h illustrationer og kort, indb. Academic Press, London, 1988. Pris £ 17,50.

En del fuglenavne indeholder navnet på en person, f.eks. Sabinemåge *Larus sabini* eller mere besværligt Audouinmåge *Larus audouinii*. Det engelske forfatterpar Bar-

bara og Richard Mearns satte sig for at undersøge sådanne personer i engelske og videnskabelige (latinske) fuglenavne, og det er blevet til henved 100 biografiske skitser. En usædvanlig vellykket bog til trods for det løjerlige udgangspunkt.

Der er flest personer fra 1800-tallet, og mange af dem er englændere, hvilket både afspejler en engelsk tilbøjelighed til at fastholde oprindelige navne og periodens mange opdagelsesrejser. Alligevel bliver den internationale bredde i fuglearbejdet demonstreret af bl.a. tyske, franske og italienske navne. Det nyeste navn er Jean-Paul Ledant, der opdagede Algiersk Spætmejsje (*Sitta ledanti*) så sent som i 1975.

Tre danskere får selvstændige afsnit: Morten Thrane Brünnich for Polarlomvie (Brünnich's Guillemot), Jens Wilken Hornemann for Hvidsiskan (*Carduelis hornemanni*) og, mere kuriøst, Knud den Store for Islandsk Ryle (*Calidris canutus*). De to første er beskrevet med detaljer, der fanger træk i personlighed og tidsånd, og det til trods for at Hornemann først og fremmest var botaniker og fik sin Hvidsiskan som en honnør fra Holbøll. I tilfældet C(a)nut er tilfældigheden i navngivningen endnu større, idet den skyldes en misforståelse, der er videreført af svenskeren Linné. Bogen rummer også andre eksempler på tilfældighedernes spil i navngivningen, hårrejsende eller rørende, som man nu tager det. F.eks. Theklalærke, opkaldt af C. L. Brehm til minde om hans eneste datter, Thekla Klothilde Bertha, der døde 24 år gammel. Det var heldigt, han valgte det første fornavn.

Et gennemgående tema er sammenkædningen af opdager og fugl, og det er ofte krydret med velvalgte detaljer og citater fra bl.a. rejsebøger. Meget medrivende er beskrivelsen af G. W. Steller, en tysker i russisk tjeneste, der bl.a. rejste sammen med danskeren Vitus Bering. Hans Stellersand synes ganske velfortjent.

Man må beundre forfatterne for minutiøst indsamlingsarbejde, sober kildeanvendelse og ikke mindst flot journalistik i de historiske skitser. Det gør heller ikke bogen ringere, at udstyret er forbilledligt, således også Darren Rees stemningsfulde tegninger. Det er en af de bøger, der rummer langt mere ballast og underholdning, end man forestiller sig ud fra emnet.

Søren Sørensen

Brünnich's Guillemot

Avian genetics

F. Cooke & P. A. Buckley (red.). A population and ecological approach. 488 sider, 58 figurer, 51 tabeller, indb. Academic Press, London & New York, 1987. Pris £ 40.

I denne bog sammenfatter 16 specialister den nuværende viden indenfor det hurtigt ekspanderende felt, der omfatter genetisk struktur og variation i bestande af vilde fugle. Genetisk forskning indenfor fugle – husdyr og burfugle fraregnet – er en ret ung disciplin med store perspektiver, idet genetisk information kan kombineres med en viden om økologi, demografi, adfærd og geografisk udbredelse, der generelt er større end for nogen anden dyregruppe.

Bogen er opdelt i tre hovedafsnit, hvortil kommer et afsluttende kapitel, der samler trådene og foreslår retningslinier for forskningen fremover. De første fem kapitler behandler metoder – det teoretiske værktøj såvel som laboratorie-teknikker – og efterfølges af en fælles sammenfatning. Klassiske elektroforese-studier af genprodukter (enzymmer) får en fyldig behandling, men mange vil måske med større interesse kaste sig over et ikke helt up-to-date kapitel om de nyere og "stærkere" (men også mere krævende) DNA-teknikker – især RFLP-analyse, altså ikke den DNA-hybridisering, der i øjeblikket er ved at revolutionere vores opfattelse af fuglenes stamtræ. (I stedet for RFLP kunne man ligeså godt skrive restriktionsfragmentlængdepolymorfi).

Anden del – også med en efterfølgende syntese – omfatter fem kapitler om de processer, der styrer den genetiske variation: selektion, gen-flow, pardannelse m.v. Generelt synes den genetiske variation indenfor fuglebestande at være af "normalt" omfang, mens variationen mellem fuglepopulationer er lille sammenlignet med andre dyregrupper.

I tredje del beskrives fire langtidstudier, der hver især belyser nogle af bogens hovedtemaer. Det drejer sig om Musvitter i Holland og England, Gråspurve over det meste af kloden, Snegæs i Nordamerika og Alm. Kjøver i Skotland (hvor P. O'Donald opdaterer sin bog fra 1983, se DOFT 77: 162-163, 1983)*

Denne autoritative tekst henvender sig især til professionelle – ikke nødvendigvis specialister, men økologer,

populationsbiologer og ornitologer i almindelighed. Den har en selvfølgelig plads i ethvert fagbibliotek. En del amatører burde nok også kigge i den ved lejlighed, f.eks. hvis de interesserer sig for "polske" svaner eller farvefaser hos kjøver. Men det er nok de færreste, der vil følge behov for selv at eje bogen.

Kaj Kampp

Også modtaget:**Fuglene – sådan opstod de!**

Svend Palm. 31 sider, talrige tegninger og figurer, hft. Ib Borring A/S, Frederiksberg, 1989.

En spændende redegørelse for teorier om fuglenes oprindelse (se også DOFT 83: 6-10).

Danmark dejligst – rigtigt længe

J. Mott & G. Plesner. Om miljøet, planlægningen og den enkelte. 80 sider, talrige fotos, tegninger og figurer, hft. Dansk Byplanlaboratorium og Dansk Folkeoplysningsforbund, København, 1989.

Et vidtfavnende hæfte om hvordan du i din dagligdag påvirker miljøet; om trafik, energiforsyning, affaldsbehandling m.v., og hvordan man kan påvirke udviklingen ved at komme igennem med ideer og ønsker.

Où voir les oiseaux en France

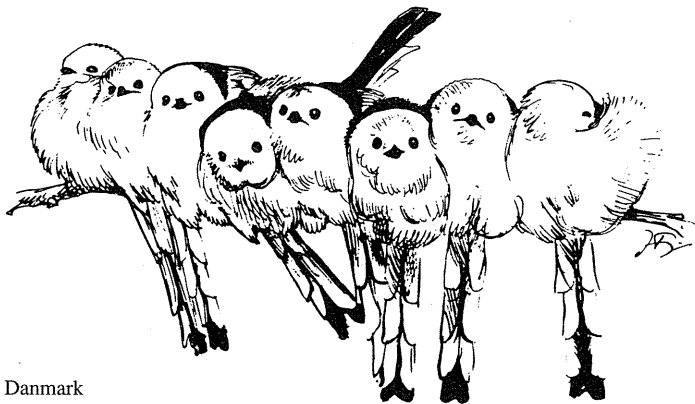
P. J. Dubois (red.). 321 sider, talrige kort og tegninger, hft. Nathan, Paris, 1989.

En guide til franske fugleområder, med beskrivelser af adgangsforhold samt vigtigste fuglearter.

Havet

E. Larsson (red.). 140 sider, talrige farve- og s/h-fotos. Sveriges Naturskyddsförenings årsbok. Naturskyddsföreningen, Stockholm, 1989.

Med beskrivelser af livet i havet og af de trusler, det udsættes for.

Ill. fra *Fuglene i Danmark*